

Makedonya İsim Sorunu Çözülüyor (mu?)

MEHMET UĞUR EKİNCİ

- Makedonya isim sorunu nedir?
- Sorunun bugün çözülüyor olmasının sebepleri nelerdir?
- Bundan sonrası için neler beklenebilir?

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası Balkanlar siyasetinin en önemli sorunlarından biri olan Makedonya isim sorunu Haziran 2018 itibarıyla çözülme noktasına gelmiştir. Yunanistan ve Makedonya başbakanlarının 17 Haziran 2018'de iki ülkenin sınırında yer alan Prespa Gölü kıyısında bir araya gelmesiyle imzalanan anlaşma sorunun çözülmesi yönünde tarihi bir adım olmuştur. Meselenin çözüme kavuşturulmasının yalnızca ilgili iki ülkenin karşılıklı ilişkileri ve dış politikalarında değil Balkanların siyasi, ekonomik ve toplumsal hayatı üzerinde önemli sonuçlar doğurması mümkündür. Yine de çeyrek asrı aşkın bir süredir varlığını sürdüren bu sorunun ortadan kaldırılması için öncelikle iki ülke kamuoyu ve siyasi aktörleri arasında güçlü bir iradenin ortaya çıkmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

27 YILLIK SORUN

Tarihsel bir bölge adı olan Makedonya sınırları net olmamakla birlikte bugünkü Makedonya Cumhuriyeti topraklarından çok daha geniş bir alana karşılık gel-

mektedir. İlk Çağ'da bugünkü Kuzey Yunanistan topraklarında kurulan Makedon devleti M.Ö. 4. yüzyılda bütün antik Yunan dünyasına hakim olmuş ve Büyük İskender'in fetihleriyle Helen kültürünü oldukça geniş bir coğrafyaya yaymıştır. Bugün Yunanlılar için antik Makedonya ulusal tarihin bir parçası kabul edilir.

19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde bu sefer Osmanlı'nın elinde tuttuğu Orta Rumeli toprakları coğrafi ve toplumsal bir bütünlük taşımadığı halde topyekun Makedonya olarak adlandırılmıştır. Burada kurulan Slav-Ortodoks ihtilalci grup İç Makedon Devrimci Örgütü (VMRO) ise bölgenin bağımsızlığı için mücadeleye başlamıştır. Daha sonraki dönemde bölünerek Balkan ülkeleri arasında paylaştırılan bu bölgenin çeşitli yerlerinde kendini Makedon olarak tanımlayan Slav-Ortodokslar hala yaşamaktadır.

1991'de Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanan Makedonya kendisini kadim Makedonya'nın varisi olarak ilan etmiş ve ulus inşa sürecinde bu medeniyetin sembollerini benimsemiştir. Ayrıca komşu ülkelerde yaşayan Makedonların haklarının korunma-

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. Ohio State Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde doktora dersleri aldıktan sonra doktorasını Londra Üniversitesi SOAS Siyaset ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nde tamamladı. Araştırma alanları arasında güncel Balkan politikaları, Avrupa siyaseti, iç siyaset-uluslararası siyaset bağlantıları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri dış politikası ve siyasi tarihi bulunmaktadır.

sı ve kültürel kimliklerinin geliştirilmesi gibi sorumlulukları da üstlenmiştir (Anayasa, Madde 49). Makedonya'yı Helen tarih, kültür ve kimliğinin bir parçası olarak gören Yunanistan ise bunların gasp edildiği düşüncesiyle Makedonya'yı tanımayı reddetmiş, ülkenin Anayasa'sında yer alan komşu ülkelerdeki Makedonlara ilişkin ifadeyi de kendi topraklarındaki Ege Makedonya'sına yönelik yayımlanma şeklinde algılamıştır.

Makedonya'ya karşı ilk olarak ekonomik ambargo uygulayan Yunanistan ülkenin uluslararası tanınırlığını engellemeye çalışmıştır. Fakat bir taraftan uluslararası baskılarla karşılaşan diğer taraftan da mevcut tutumunun Balkan coğrafyasıyla ilişkilerini fazlasıyla sınırlandırdığını gören Atina hükümeti bir ara formüle razı olmuştur. 1993'te ülkenin "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" (FYROM) adı altında BM'ye kabul edilmesine ses çıkarmayan Yunanistan iki yıl sonra imzaladığı geçici anlaşmayla bu ülkeyi söz konusu ismiyle tanımıştır. Bunun karşısında bayrağında kozmetik bir değişikliğe giden Makedonya ülkenin resmi adı ve ulus kimliğine ilişkin herhangi bir değişiklik yapmaktan kaçınmıştır. Sonuç olarak Yunanistan bugüne kadar Makedonya ile diplomatik ve ekonomik ilişkilerini sınırlı tutarken bu ülkenin NATO ve AB gibi uluslararası kurumlara üyeliğine karşı veto uygulamayı da sürdürmüştür.

Günümüzde Makedonya'daki bütün ana akım siyasi aktörler ülkenin AB ve NATO'ya üyeliğini desteklediği halde bu süreçler isim sorunu yüzünden uzun süredir tıkanmış durumdadır. 2004'te AB üyeliğine başvuran Makedonya bir yıl sonra adaylık statüsü aldığı halde isim sorununu gerekçe gösteren Yunanistan'ın vetosu yüzünden üyelik müzakerelerine başlayamamıştır. Ülkenin NATO'ya üyelik süreci de aynı sebepten dolayı askıdadır. NATO 2008'deki Bükreş Zirvesi'nden bu yana isim sorunu çözülür çözülmaz Makedonya ile üyelik müzakerelerine başlanacağını yinelemektedir.

BUGÜN NE DEĞİŞTİ?

İsim sorununun çözümü için uluslararası toplumun arabuluculuğunda iki taraf arasında yıllar boyunca yürütülen müzakereler sonuç vermemiştir. Bugün Yunanistan'da milliyetçi kaygıları nispeten daha az olan bir partinin iktidarda bulunması ve çözümün Batı dünyası için stratejik öneme sahip oluşu anlaşma için elverişli bir zemin meydana getirmekle birlikte kilit rolü Mayıs 2017'de Makedonya'da gerçekleşen hükümet değişikliği oynamıştır.

2006-2017 arasında Makedonya'da hükümetlerin büyük ortağı olan milliyetçi İç Makedon Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Demokratik Birliği (VMRO-DPMNE) iktidarları döneminde Makedon milliyetçiliğini giderek daha şiddetli uygulamaktaydı. Partinin hem Makedonların ulus kimliğini tanımayan çevre ülkelere karşı hem de ortak bilinci yerleşik durumda bulunan ve mevcut statülerinden memnun olmayan Arnavut azınlığa karşı kullandığı bu söylem Slav-Ortodoks toplumunda olumlu karşılık bulmaktaydı. VMRO-DPMNE aynı zamanda Avrupa-Atlantik bütünleşmesini desteklediğinden Atina ile müzakere masasına oturdu fakat isim değişikliği konusunda oldukça isteksiz davrandı. Ayrıca bir yandan müzakereleri devam ettirirken diğer yandan Makedon kimliğinin altını çizmeye devam etmesi ve "Üsküp 2014" gibi büyük mimari projelerle Makedon kimliğinin bayraktarlığını yapması Yunanistan'ı rahatsız etmekteydi. Yunanistan'ın NATO ve AB'ye üyeliğini engellemesi 1995'teki geçici ikili anlaşmaya aykırı olsa da Makedonya hükümetinin bu yöndeki itirazları Yunanistan'ın tavrını değiştirmeye veya uluslararası toplum tarafından haklı bulunmaya yetmedi.

VMRO-DPMNE'nin iktidarı boyunca başvurduğu popülist söylem ve politikalar karşısında ana muhalefetteki Makedonya Sosyal Demokrat Birliği'nin (SDSM) yürüttüğü sert muhalefet yıllar boyunca siyasi gerilimi yüksek tutmaktaydı. Ülkenin kuruluşundan

beri var olan etnik tartışmalar da devam ettiğinden bu gerilimin her an bir siyasi şiddete dönüşme ve Balkanların diğer bölgelerine sıçrama ihtimali bulunmaktaydı. Özellikle 2015'te muhalefetin gündeme getirdiği dinlemeler ve Kumanova Olayı Makedonya'daki siyasi gerilimi doruğa çıkardı ve iç siyasetteki istikrarsızlık ve riskler iki yıl boyunca devam etti. Bu şartlarda Atina ile yürütülen müzakere süreci de askıya alındı.

Aralık 2016'daki genel seçimin ardından iki büyük Makedon partisi arasında bıçak sırtında bir Meclis aritmetiği ortaya çıktı. Yine de Mecliste Arnavut partilerin desteğini alan SDSM hükümeti kuracak çoğunluğu sağladı ve Genel Başkan Zoran Zaev oldukça çalkantılı geçen birkaç ayın ardından yeni hükümeti kurdu.

Yeni başbakan isim sorununun çözülmesini öncelikli vaatleri arasına almıştı. Göreve geldikten sonra hızlı bir diplomasi trafiğine girişen Zaev samimiyetinin göstergesi olarak önceki hükümet döneminde Üsküp'teki havalimanı, stadyum ve otoyollara verilen antik Makedon isimlerini değiştirdi. Yeni hükümetin yaklaşımına AB ve ABD'den yoğun bir destek geldi. 2000'lerin ortalarından itibaren Avrupa ülkelerinin yaşadığı siyasi, ekonomik ve toplumsal krizler NATO ve AB'nin Balkanlardaki genişleme sürecini yavaşlatmakta, bu da bölgenin ekonomi, güvenlik, toplumsal barış ve diğer uluslararası aktörlerle ilişkileri bakımından Batı dünyasında kaygılara yol açmaktaydı. İsim sorununun çözülmesinin sadece Makedonya için dahi olsa bu süreçlerin önünü açacağı düşüncesiyle Batı dünyası iki ülkeyi müzakerelere yeniden başlamaya teşvik etti.

Batı dünyasından gelen teşviklere ve Zaev'in kararlı tutumuna Yunanistan Başbakanı Aleksis Tsipras kayıtsız kalamadı. Siyasi söylemleri içerisinde komşularla ikili sorunların karşılıklı müzakere yoluyla çözülmesini öteden beri savunan Tsipras çeyrek asırdan fazla süredir devam eden isim sorununun çözülmesi yönünde irade ortaya koydu. Sorun Yunanistan'ın tez-

lerine uygun şekilde çözüldüğü takdirde Tsipras hem ulusal hem de uluslararası düzeyde prestijini artırmış olacaktı. Ocak 2018'de başlayan müzakerelerde Tsipras'ın kırmızı çizgileri yeni ismin tarihi Makedonya coğrafyasının tamamını kapsamaması ve kabul edildikten sonra her yerde yalnızca bu ismin kullanılmasıydı (*erga omnes*). Koalisyonun küçük ortağı milliyetçi Bağımsız Yunanlar (ANEL) bu şartların yetersiz olduğunu savunsa da bunu hükümeti bozacak bir sorun haline getirmeyemedi.

ANLAŞMANIN İÇERİĞİ

Birkaç farklı isim önerisi üzerinde görüşmeler gerçekleştiren taraflar sonunda "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" üzerinde uzlaştı. 17 Haziran'da iki tarafın dışişleri bakanlarınca imzalanan anlaşmada Makedonya'nın resmi adını bu şekilde değiştirmesi ve bundan böyle her ortamda yeni adını kullanması kararlaştırıldı. Makedonya vatandaşlarının pasaportlarındaki uyruk kısmında "Makedonyalı/Kuzey Makedonya vatandaşı" şeklinde ikili bir kullanıma gidilmesi benimsenirken İngilizcede hem Makedon hem de Makedonyalı anlamına gelen "Macedonian" kelimesinin etnisite ve resmi dili belirtmek için kullanılabilmesi ifade edildi (Madde 7). Anlaşmada ayrıca karşılıklı iyi niyet, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi gibi konulara ilişkin birçok madde yer aldı.¹

Anlaşma iki ülkenin resmi yetkililerince imzalandı da değişiklikler henüz resmen yürürlüğe girmiş değildir. Zira uluslararası anlaşmalar imzacı ülkelerin parlamentolarında onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir. Bu anlaşmanın karşılıklı olarak onaylanıp yürürlüğe girmesi ise birtakım aşamaların ardından mümkün olabilecektir. Anlaşma metninde belirtilen

1. Anlaşmanın İngilizce tam metni için bkz. "Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership between the Parties", *Ekathimerini*, 12 Haziran 2018.

takvimin (Madde 1/4) ilk aşaması olarak anlaşma 20 Haziran'da anlaşma Makedonya Parlamentosunda kabul edilmiştir. Bunun ardından Makedonya'nın en geç 2018 sonuna kadar anlaşmada öngörülen Anayasa değişikliklerini gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu değişiklikler tamamlandıktan sonra anlaşma Yunanistan Parlamentosunda görüşülecek ve onaylandığı takdirde yürürlüğe girecektir. Böylelikle Yunanistan, Makedonya'nın uluslararası kuruluşlara üyeliğini engellemekten, Makedonya ise antik Makedon medeniyetiyle ilişkili sembolleri kullanmaktan vazgeçecektir (Madde 8).

MAKEDONYA'YI BEKLEYEN ÇETİN SÜREÇ

Makedonya'nın ekonomik kalkınmasını ve Avrupa-Atlantik bütünleşmesini ulusal öncelikler olarak tanımlayan iktidarın büyük ortağı SDSM bunların gerçekleşmesi için isim sorununun çözülmesinin şart olduğunu kabul etmektedir. Uluslararası toplumla bütünleşmenin ülkedeki Makedon milliyetçiliğini dizginleyeceğine inanan Arnavutlar² ve diğer azınlıklar da yıllardır sorunun çözümlenmesini arzu etmektedir.

Öte yandan ana muhalefetteki milliyetçi VMRO-DPMNE partisi isim değişikliği aleyhindeki katı tavrını korumaktadır. Bu tavır partinin geleneksel milliyetçi çizgisinden kaynaklanmakla beraber son yerel seçimde yaşanan hezimetin ve eski Genel Başkan Nikola Gruevski'nin yargılanmasından dolayı partinin yaşadığı prestij kaybının milliyetçi hassasiyetlere oynayarak tersine çevrilmeye çalışıldığı da akla gelmektedir. Dolayısıyla bugün gerek VMRO-DPMNE'ye mensup Cumhurbaşkanı Gyorge İvanov'un gerekse parti yetkililerinin anlaşmaya kesin bir dille karşı çıkması şaşırtıcı değildir.³ Parlamentoda anlaşmanın kabul edildiği oturuma da bu partinin milletvekilleri katılmamıştır. VMRO-

DPMNE'nin 120 kişilik Mecliste 50 sandalyeye sahip olduğu düşünülürse Anayasa değişikliği için gereken üçte ikilik çoğunluğun elde edilemeyeceği ortadadır.

Bu durumda Başbakan Zaev anlaşmanın yürürlüğe girmesi için referandum seçeneğini ortaya atmıştır.⁴ Makedonya Anayasası'nın 73. maddesine göre Parlamento yetki alanı içindeki konuları halkoyuna sunabilir ve referandumda alınan kararlar bağlayıcıdır. Böylelikle anlaşma referandumda kabul edildiği takdirde Anayasa değişikliklerinin de zorunlu hale geleceği düşünülmektedir. Son iki yılda ülke siyasetinde artan popülerliğine ve vatandaşların yüzde 70'ten fazlasının NATO ve AB üyeliğine sıcak bakmasına⁵ güvenen Zaev sonbaharda düzenlenecek bir referandumdan olumlu sonuç çıkacağı beklentisindedir. Anlaşma öncesinde yayımlanan son kamuoyu yoklamalarına bakıldığında da isim değişikliğine olumlu bakanların az farkla da olsa olumsuz düşünenlerden fazla olduğu görülmektedir.⁶ Toplumdaki bu olumlu bakış AB ve NATO'dan gelecek teşvik edici sinyallerle daha da artırılabilir. Nitekim 26 Haziran'da yapılacak AB ve 11-12 Temmuz'da düzenlenecek NATO zirvelerinde isim sorununun çözülmesini müteakip Makedonya'nın üyelik süreçlerinin hemen başlatılacağına işaret eden ifadelerin kullanılması beklenmektedir. Böylelikle Makedonya'daki siyasi aktörler ve kamuoyu üzerindeki baskı artırılmış olacaktır. Ülkenin bayrağı ve milli marşı gibi ana sembollerini değiştirmeyecek olması Makedonlar için hafifletici bir durum meydana getirebilir ve NATO ve AB'ye girmek adına mevcut tavizleri makul karşılayabilirler.

Buna karşılık sokak protestolarına hız veren VMRO-DPMNE'nin toplumsal muhalefetinin giderek

2. "Албанските партии со единствен став за договорот и референдумот", alsat-m.tv, 15 Haziran 2018.

3. "Иванов: Нема да поддржам и потпишам ваков штетен текст на договор", slobodenpecat.mk, 13 Haziran 2018; "Мицкоски: ВМРО-ДПМНЕ ќе се спротивстави со сите демократски и правни средства против овој капитулантски договор", republica.mk, 13 Haziran 2018.

4. "Заев ја потврди временската рамка - референдум за името наесен", slobodnaevropa.mk, 30 Mayıs 2018.

5. *Public Opinion in Macedonia*, (International Republican Institute, 2017), s. 55.

6. "АНКЕТА НА МЦМС: Граѓаните сакаат референдум за името пред Договор со Грција", veser.mk, 4 Mayıs 2018.

şiddetlendireceğini öngörmek de zor değildir. Parti, kamuoyunda yeterli düzeyde muhalefet oluşturmadığı takdirde muhtemelen referandumu boykot edecektir. Kayıtlı seçmen sayısının en az yarısının referanduma katılması gerektiğinden boykotun başarılı olması durumunda oylamanın sonucu resmîyet kazanmayacaktır.

Öte yandan Makedonya Anayasası'nın 131. maddesi Anayasa'nın yalnızca parlamentoda ve en az üçte ikilik çoğunlukla değiştirilebileceğini söylemektedir. Anayasa değişikliği usulünde referanduma yer verilmediği gibi Yunanistan ile varılan anlaşmanın referandumda kabul edilmesinin de Anayasa değişikliği için kendi başına bağlayıcı olup olmayacağı oldukça tartışmalı bir konudur. Bu şartlarda referandumun gerçekleştirilmesi içinden çıkılması güç bir hukuk ve siyaset krizine yol açabilir. Referandumun bağlayıcı olmadığı görüşü kabul edildiği takdirde ise ülkenin yıl içerisinde yeniden erken seçime gitmesi söz konusu olacaktır. Bütün bunlardan görüldüğü üzere Makedonya'da son bir yıldır durulan siyasi ve etnik gerilimlerin yakın bir gelecekte yeniden su yüzüne çıkma riski hiç de az değildir.

YUNANİSTAN CEPHESİ

Makedonya'nın bütün yükümlülüklerini yerine getirmesi durumunda anlaşmanın Yunanistan Parlamentosunda onaylanıp onaylanmayacağı da şimdiden kestirilememektedir. Halen Meclisteki 300 sandalyenin 145'ine sahip olan SYRIZA'nın bütün milletvekilleri olumlu oy kullansa bile anlaşmanın onaylanması için mutlaka parti dışından desteğe ihtiyaç bulunmaktadır. Halbuki bugün Mecliste altı milletvekiline sahip İrmak Partisi (To Potami) dışında anlaşmayı olumlu karşılayan tek bir parti yoktur.

Yunanistan'da toplumun bir kesimiyle bazı siyasi partiler sahip oldukları katı ideolojik tutum sebebiyle bu şartlardaki bir anlaşmaya karşıdır. Yunanistan kamuoyunda Makedonya hakkındaki hassasiyetler 1990'ların başlarındaki kadar güçlü olmasa da vatan-

daşların kayda değer bir kesimi Makedonya'nın "Hellenliği"nden taviz verilmesini reddetmektedir. 2018 başlarından beri ülkenin çeşitli şehirlerinde düzenlenen mitinglerde SYRIZA'nın gösterdiği ılımlı ve esnek tavır protesto edilmiştir.⁷ Kamuoyu yoklamalarında da Yunanistan vatandaşlarının çoğunluğunun Makedonya kelimesini içeren her türlü isme karşı olduğu tespit edilmektedir.⁸ Anlaşmayı Batı dünyasının bir dayatması olarak gören Yunanistan Komünist Partisi (KKE) ve milliyetçi çizgideki Altın Şafak (HA) ve ANEL gibi partiler de ideolojik duruşları sebebiyle anlaşmayı asla kabul etmeyeceklerdir.⁹

Merkeze yakın partilerin anlaşmaya gösterdiği olumsuz tepkileri anlamak için ise ülkenin iç siyasi dinamiklerine bakmak yararlı olacaktır. 2015'in başında ilk kez iktidara gelen ve aynı yıl gerçekleştirilen erken seçimin ardından yeniden hükümeti kuran SYRIZA bilhassa uygulamak zorunda kaldığı tasarruf politikaları yüzünden toplumdan gördüğü desteği kaybetmeye başlamıştır. Son iki senedir yapılan kamuoyu yoklamalarında ana muhalefetteki merkez sağ ND'nin yeniden birinci parti olduğu görülmektedir. İdeolojik bakımdan SYRIZA'dan büyük farkları bulunmayan iki merkez sol parti PASOK ve DIMAR ise beraber hareket ederek 2019'da gerçekleştirilecek genel seçimde SYRIZA için bir alternatif oluşturmayı amaçlamakta-

7. Örneğin bkz. "Συλλαλητήριο για το Μακεδονικό στην Αθήνα", tovima.gr, 4 Şubat 2018; "Greek Police Fire Teargas to Protesters Over Macedonia Deal", Reuters, 16 Haziran 2018.

8. "Επτά τους 10 Έλληνες λένε όχι στη συμφωνία του Αλέξη Τσίπρα - Δημοσκοπήσεις - κόλαφος για το «Μακεδονικό»", tovima.gr, 16 Haziran 2018.

9. Bu partilerin anlaşmaya gösterdikleri sert tepkiler için bkz. "ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ - ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΓΓ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΕ", KKE, 12 Haziran 2018, www.kke.gr/anakoineseis_grafeioy_tpyoy/deltio_tpyoy_-_thlefonikh_epikoinonia_toy_prothyoyrgoy_me_ton_gg_ths_ke_toy_kke_ (Erişim tarihi: 20 Haziran 2018); "Πανηγυρίζει η κυβέρνηση για το ξεπούλημα της Μακεδονίας: Έγινε το τηλεφώνημα Ζάεφ-Τσίπρα, αύριο η οριστικοποίηση της προδοσίας!", Xrysh Aygh [Altın Şafak], www.xryshaygh.com/enimerosi/view/panhgurizei-h-kubernhsh-gia-to-jepoulhma-ths-makedonias-egine-to-thlefwnlhma, (Erişim tarihi: 20 Haziran 2018); "ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΑΝ.ΕΛ. Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ", Ανεξάρτητοι Έλληνες, anexartitoiellines.gr/post.php?post_id=7224, (Erişim tarihi: 20 Haziran 2018).

dır. Makedonya ile isim konusunda anlaşma yapılmasına temelden karşı çıkmayan bu ve benzeri partilerin mevcut anlaşmaya itiraz etmelerinde siyasi kaygıların rol oynadığı söylenebilir. Nitekim iktidarda bulunduğu dönemde Makedonya hükümetiyle oldukça ılımlı bir şekilde müzakereleri yürüten ND anlaşmaya şiddetle karşı çıkmış ve hükümet aleyhinde gensoru dahi vermiştir.¹⁰ PASOK ve DIMAR da anlaşmanın Yunanistan'ın Makedon dili ve etnisitesi hakkındaki tezleriyle uyuşmadığı görüşündedir.¹¹

Genel seçimlere on beş ay kadar bir zaman kalmış ve partisi birinci parti olma konumunu kaybetmiş olduğu halde Tsipras'ın kamuoyunda doğacak tepkileri göze alarak bu anlaşmayı yapmasında uluslararası kamuoyundan gelen teşvik ve baskıların önemli rol oynadığı açıktır. Makedonya hükümetiyle mutabakat sağlanmasından bu yana Tsipras ve diğer SYRIZA mensuplarının toplumdaki tepkilerin önünü almak için yoğun çaba harcadıkları görülmektedir. Mutabakatın ardından yayımlanan uzun açıklamada anlaşmanın Yunanistan'ın öteden beri benimsediği ilkelerle tamamen uyumlu olduğu savunulmuş, Yunanistan'ın Balkanların barış ve istikrarı için tarihi bir sorumluluk aldığı vurgulanmıştır.¹² Hükümet sözcüsü ise bu anlaşmayla Yunanistan'ın Balkanlarda lider ülke olacağını iddia etmiştir.¹³

SYRIZA'nın bu çabalarının kamuoyu ve diğer siyasi partiler üzerinde ikna edici olduğunu söylemek güçtür. Anlaşma aleyhinde düzenlenen mitinglerin bundan sonra da devam edeceği beklenmektedir. An-

laşma Meclise geldiği takdirde Irmak Partisi ve bazı bağımsızların desteğiyle Mecliste salt çoğunluğun sağlanması mümkünse de ANEL'in hükümetten çekilmesi durumunda ülkede bir iktidar krizi yaşanma riski bulunmaktadır. Ayrıca anlaşmanın Mecliste nitelikli (beşte üç) çoğunlukla kabul edilmesi gerektiğine dair görüşlerin dile getirilmesine¹⁴ bakılırsa meselenin Yunanistan'da daha fazla tartışmalara hatta bir erken seçime yol açma ihtimali göz ardı edilemez.

TÜRKİYE BOYUTU

Türkiye, Makedonya'yı bağımsızlığının ardından resmi adıyla tanıyan ilk ülkelerden biridir. Ülkenin isim değişikliği için yapılan dayatmalara karşı çıkan Türkiye buna Makedonya toplumunun karar vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Türkiye diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi Makedonya'nın Avrupa-Atlantik kurumlarına üyeliğini de bölgenin refah ve istikrarı için her zaman desteklemiştir. İsim sorununun çözülmesi ülkenin bu kurumlara üyeliğini hızlandıracığından Türkiye açısından olumlu bir gelişme olacaktır.

Yunanistan'da Makedonya ile varılacak anlaşmadan zaman zaman Türkiye'nin Balkanlarda artan nüfuzuna karşı bir önlem olarak bahsedildiğini kaydetmek gerekir. Örneğin ana muhalefetin hükümete verdiği gensonunun reddedilmesinde kritik rolü oynayan Irmak Partisi'nin Genel Başkanı Stavros Theodorakis anlaşmaya milliyetçi görüşlerle karşı çıkanlara hitaben Türkiye'nin son yıllarda Makedonya'yı "adım adım ele geçirdiği" ve bunu engellemek için Makedonya'nın süratle AB ve NATO'ya entegre edilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵

10. "Μητροτάκης για Σκοπιανό: Είναι μία κακή συμφωνία και ο Τσίπρας δεν έχει νομιμοποίηση", *eleftherostypos.gr*, 12 Haziran 2018; "Πρόταση μομφής από τη ΝΔ", *CNN Greece*, 14 Haziran 2018.

11. Bkz. "Δήλωση Φώφης Γεννηματά, Επικεφαλής Κινήματος Αλλαγής σχετικά με το θέμα της συμφωνίας με την ΠΓΔΜ", PASOK, <http://www.pasok.gr/δηλωση-φωφης-γεννηματα-επικεφαλης-κι>, (Erişim tarihi: 19 Haziran 2018); "ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΑΡ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΓΔΜ: «ΛΥΣΗ ΣΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ»", DIMAR, <http://www.dim-ar.gr/?p=11630>, (Erişim tarihi: 19 Haziran 2018).

12. "Οριστικό: Severna Makedonja με μακεδονική γλώσσα και υπηκοότητα", *tanea.gr*, 12 Haziran 2018.

13. "Τζανακόπουλος: Η Ελλάδα γίνεται ηγέτιδα δύναμη στα Βαλκάνια", *CNN Greece*, 17 Haziran 2018.

14. "Υπερπήφιση τυχόν συμφωνίας για την πΓΔΜ από 180 βουλευτές ζητά η Κομισιόν", *CNN Greece*, 13 Mayıs 2018; "Σκουρλέτης: Πιο κοντά σε συμφωνία με την ΠΓΔΜ – Χατζηδάκης: Λύση που πηγαίνει σε σαλαμοποίηση", *Kathimerini*, 18 Mayıs 2018; "Αυξημένη πλειοψηφία 180 βουλευτών για τη συμφωνία με την ΠΓΔΜ θα ζητήσει ο Καμμένος", *Kathimerini*, 20 Haziran 2018.

15. Bkz. "Δεν μεταβάλλω τις απόψεις μου στα κρίσιμα θέματα για την πατρίδα επειδή φυσάει ο αέρας ανάποδα", *To Potami, topotami.gr/den-metavallo-tis-apopsis-mou-se-krisima-themata-gia-tin-patrida-epidi-fisai-o-aeras-anapoda*, (Erişim tarihi: 19 Haziran 2018).

Farklı görüşteki siyasi partilerin kendilerini milliyetçi tabana hitap etmek zorunda hissettiği Yunanistan'da Türkiye korkusunun retorik bir can simidi olarak kullanılması hiç de şaşırtıcı değildir. Bundan sonra Yunanistan kamuoyunun anlaşmaya ikna edilmesi için de gerek Avrupa gerekse ülkedeki Avrupa yanlı çevreler tarafından bu argümana sıklıkla başvurulacağını öngörebiliriz. Halbuki NATO ve AB'ye üye olan diğer Balkan ülkelerinin Türkiye ile siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkileri incelendiğinde bu kurumlara üyeliğin ilişkilerde herhangi bir olumsuz rol oynadığını iddia etmek mümkün değildir. Bugün Türkiye'nin Balkanlardaki en önemli ekonomik ortaklarının hepsi de AB üyesi olan Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dır. Yunanistan ile öteden beri devam eden ikili sorunlar bir kenara bırakılırsa AB ve NATO üyesi Balkan ülkelerinin Türkiye ile siyasi ilişkileri de oldukça ileri düzeydedir. Kuruluşundan bu yana Ankara ile siyasi, ekonomik ve teknik düzeyde yakın ilişkileri bulunan Makedonya'nın kuvvetli toplumsal ve kültürel bağlarla sahip olduğu Türkiye'den Avrupa-Atlantik bütünleşme süreçleri sebebiyle uzaklaşması beklenemez.

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın bitiminden bugüne devam eden Makedonya isim sorununun çözülmesi için iki tarafın siyasi liderleri önemli bir sorumluluk almıştır. Anlaşmanın onaylanmasına giden yol her iki ülkede de pürüzlü olduğundan sorunun çözüldüğünü iddia etmek için henüz erkendir. Yine de sorunun çözümüne hiç

olmadığı kadar yaklaşıldığı bir gerçektir. İsim sorununun çözülmesi Makedonya'nın NATO ve AB üyelik sürecinin önünün açılmasını sağlayacak, böylece Avrupa-Atlantik bloğunun Balkanlardaki genişlemesinde yıllardan beri yaşanan istikrarsızlık ve belirsizliklerin giderilmesine yardımcı olacaktır. Bu gelişme Batı dünyasının halihazırdaki jeopolitik ve ekonomik kaygıları sebebiyle oldukça kısa bir süre zarfında somut sonuçlar verebilir. AB'nin 2025'e kadar genişlemesi beklenmiyorsa da Makedonya ile müzakere fasıllarının açılması hem bu ülkenin iç istikrarına katkı sunacak hem de diğer Balkan ülkelere örnek olacaktır. Ülkenin NATO'ya üyeliğinin ise çok daha erken gerçekleşmesi beklenebilir.

Bugün Balkanlarda hala kimlik ve semboller üzerinden şekillenen ve önemli siyasi, toplumsal ve ekonomik sonuçlar doğuran birçok ihtilaf bulunmaktadır. Genellikle bu ihtilaflar rasyonel tercihlere dayanmaktan çok siyasi ve ekonomik rant peşindeki çeşitli çevrelerin sıcak tuttuğu kaygı ve korkulardan beslenmektedir. Görüş ayrılıkları kısa vadede tamamen yok olmasa bile tarafların en azından asgari müştereklerde birleşmeleri bölgenin topyekun yararına olacaktır. Bunu toplumların karşılıklı anlaşarak gerçekleştirmeleri ise olgunlaşmanın bir göstergesidir. Makedonya isim sorununun çözülmesi yönünde rasyonel düzlemde hareket eden siyasi liderlerin ve zamanın ruhunun bugün açtığı fırsat penceresinin sonuç verip vermeyeceği de evvela iki ülke toplumunun göstereceği olgunluk ve akliselime bağlı olacaktır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya

06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayyansaray Kavşağı

No: 41-43 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite

1106 Washington D.C. 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen

Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985